

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

Ro'yxatga olindi: № BD-60411500-1.14
2024 yil " 29 " 02

IQTISODIY TAHLIL NAZARIYASI
fanining
O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	400 000	- Biznes boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi:	410 000	- Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishlari:	60411500	- Biznes tahlil

SAMARQAND – 2024

Qo'shimcha adabiyotlar:	
1.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 fevraldagi PQ-4611-sonli "Moliyaviy hisobning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori.
2.	"O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.
3.	Raximov M. Iqtisodiyot sub'ektlari moliyaviy holatining tahlili. Uslubiy qo'llanma. T.; Iqtisod-Moliya. 2015. -156 b.
4.	Pardayev M.Q., Isroilov J.I., Isroilov B.I. Iqtisodiy tahlil. O'quv qo'llanma. T.:Print Line Group, 2017.-533 b.
Internet saytlari.	
www.stat.uz.	
www.buhgalt.ru.	
www.zivonet.uz.	
www.books.bankir.ru.	
8	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ PD.K-Q2)
9	Fan/modul uchun mas'ullar: Xoliqulov A.N. - SamISI, "Iqtisodiy tahlil va statistika" kafedrası mudiri; Yahyojev T.I. – SamISI, "Iqtisodiy tahlil va statistika" kafedrası o'qituvchisi.
10	Taqrizchilar: Usmonova D.Q. – Samarqand Davlat universiteti dotsenti, i.f.n. Yahyojev S.I. – "Start Servis Max" MCHJ rahbari.

Fan/modul kodlari ITN205		O'quv yili 2024-2025	Semestr 3-semestr	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Semestr	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Iqtisodiy tahlil nazariyasi	3-semestr	60	90	150
2.					
I. Fanning mazmuni					
<p>Fanni o'qitishdan maqsad – boshqaruv, moliyaviy va investitsion qarorlar qabul qilish uchun xo'jalik sub'ektlarida resurslardan foydalanish holatini, faoliyat samaradorligini, moliyaviy holatini hamda ularning o'zgarishlarini, o'zgarishlarga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, hisob-kitob qilish, baholash yo'llarini o'rganishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi – talabalarda xo'jalik sub'ektlarining moddiy, moliyaviy va mehnat resurslaridan foydalanish holatiga, ularning ishlab chiqarish – tijorat va moliya faoliyati samaradorligiga, sub'ektlarning iqtisodiy va moliyaviy salohiyatiga, ularning boshqaruv samaradorligiga ob'ektiv baho berish, faoliyatning kuchli jihatlari va zaif tomonlarini aniqlash asosida aktivlarning bugungi va kelajakdagi qiymatini oshirishda aniq boshqaruv qarorlarini tayyorlash yuzasidan zamonaviy bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat.</p>					
3					
II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)					
1-mavzu. Iqtisodiy tahlilning fan sifatida shakllanishi va rivojlanish tarixi.					
<p>Iqtisodiy tahlil fanining vujudga kelishiga sabab bo'luvchi omillar, fan sifatida shakllanish bosqichlari. Iqtisodiy tahlil fanining shakllanishida asosiy vosita bo'lgan fanlar majmuyi. Iqtisodiy tahlil fanining iqtisodiy hamda boshqa fanlar bilan bog'liqligi.</p> <p>2-mavzu. Iqtisodiy tahlilning predmeti, asosiy vazifalari va tamoyillari.</p> <p>Tahlil – iqtisodiy tafakkurni rivojlantirish usuli sifatida. Tahlil (analiz) va sintez hodisa va jarayonlarni batafsil o'rganishning asosiy yo'li ekanligi. Iqtisodiy tahlilning fan sifatida shakllanishi. Xo'jalik yurituvchi sub'yektlarni samarali boshqarishda tahlilning roli. Iqtisodiy tahlil fanining predmeti. Iqtisodiy tahlilning mazmuni. Iqtisodiy tahlilning obyekti. Iqtisodiy tahlil sub'yektlari. Sub'yektning ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlari. Xo'jalik sub'yekti</p>					

4.	<p>V. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p>Fanni o'zlashtirish natijasida talabalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - xo'jalik sub'ektlari, ularning xo'jalik-moliya-fisotat faoliyatini tahlil qilish, iqtisodiy hodisa va jarayonlar, ularning zamonaviy, natijasi haqidagi, aktivlarning doiraviy aylanuvchanligini ta'minlashda, axborotlar oqimini shakllantirish; axborotlarni qayta ishlash va tahlilni xulosa qilish shakllantirish; moliyaviy tahlilning zaruriy va muhim jihatlari haqida tasavvurga ega bo'lish; - xo'jalik sub'ektlari faoliyatini moliyaviy tahlil qilishning asosiy tamoyillarini; moliyaviy tahlil asoslari va usullarini; xo'jalik sub'ektlarida moliyaviy tahlil ishlarini tashkil qilishni; tahlil uchun kerakli ma'lumotlarni to'plash va ularidan foydalana olishni bilish va ularidan foydalana olishni; - xo'jalik sub'ektlarining operation faoliyatiga baho berish; xo'jalik sub'ektlarida xarajalar tahlili va budjetlashirish; xo'jalik sub'ektlarining moliyaviy holatiga baho berish; foyda va rentabellik ko'rsatkichlarini tahlil qilish; xo'jalik sub'ektlari kreditga layoqatlik holatiga baho berish; tarmoqlarda tahlil xususiyatlari bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak; - turli shakldagi moliyaviy tahlil ishlarini tashkil qilish; tahlil natijalarini rasmiylashtirish; yo'l qo'yilgan kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish; foydalanilmagan imkoniyatlarni ko'rsatib berish; iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish malakalariga ega bo'lishi kerak.
5.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalalar; • interfaol keys-stadiallar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalarni; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalalar.
6.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talabalar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oralq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishini topshirish.</p>
7.	<p>Asosiy adabiyotlari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мельник М.В., Пондеев В.Л. Экономический анализ. Учебник и практикум. Москва: Юрайт, 2020.-261 стр. 2. Пардусев М.О. Иктисодий тahlil nazariyasi. Darslik. T.: "Innovation rivojlanish nashriyot-mabaa uy" DUK, 2020.-388 b. 3. Рахимов М.У., Каландарова Н.Н. Мoliyaviy tahlil. Darslik. T.: Iqtisod-Moliya 2019.-736 b.

o'rganilayotgan sub'yektning qamrab olish darajasiga ko'ra turlari va ularning tavsifi. Tashqi va ichki tahlil. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. Tezor (operativ), joriy (retrospektiv) va istiqbolli (perspektiv) tahlil. Ijtimoiy-iqtisodiy, texnik-iqtisodiy, ekologik-iqtisodiy tahlil. Marketing tahlili, investitsion tahlil, funksional-qiyamati tahlil, logistik tahlil, taqoslama, omilli, ekspress, fundamental, marginal tahlil turlari. Kompleks, tanlanma, tematik tahlil.

7-mavzu: Tahlil ishtarini tashkil qilish va axborot manbalar bilan ta'minlash

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda tahlil ishtarini tashkil qilish. Tahlilni o'tkazish bosqichlari. Tahlil natijalarini umumlashtirish va rasmiylashtirish. Tahlil natijasida aniqlangan imkoniyatlar va ilg'or g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish.

Tahlil uchun kerakli axborot tizimi va uning turlari. Iqtisodiy, huquqiy, texnik, ekologik va boshqa manbalar to'g'risida tushunchalar.

Iqtisodiy manbalarining turlari va ularni tashkil qilishning asosiy tamoyillari (printsipalari): haqoniylik, umumiy bog'liqlik, tezkorlik, tejankorlik va keraklilik tamoyillariga amal qilishlik. Tahlilning (axborot manbasiga qo'yiladigan talablar. Iqtisodiy tahlilning axborot manbasini ishonchiligi aniqlash. Iqtisodiy tahlilda axborot texnologiyalarining qo'llanishi.

8-mavzu: Kompleks iqtisodiy tahlil hamda ishlab chiqarish va moliyaviy faoliyatning asosiy ko'rsatkichlari tahlili uslubiy asoslari

Mahsulot (ish, xizmatlar) ishlab chiqarish va sotish hajmini tahlil qilishning mazmuni, vazifalari va manbalari. Mahsulot hajmini ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi.

Mahsulot ishlab chiqarish (ish bajarish, xizmat ko'rsatish)ning tashkiliy-texnik darajasining tahlili. Mahsulot ishlab chiqarish va sotish hajmi dinamikasini tahlili. Ishlab chiqarishni diversifikatsiyalashning ahamiyati. Mahsulotlar tarkibidagi strukturaviy o'zgarishlar tahlili. Mahsulot nomenklaturasi va assortimenti tahlili. Mahsulot ishlab chiqarish maromiyiligi tahlili. Mahsulot (ish, xizmat) kritik hajmi hamda ishlab chiqarish leveridji tahlili.

Mahsulotlarni sotish bo'yicha shartnoma majburiyatlarining bajarilishini tahlili. Mahsulot sifatining tahlili. Mahsulot ishlab chiqarish hamda sotish hajmiga ta'sir etuvchi omillar tahlili. Mahsulot ishlab chiqarish va sotish hajmini oshirish bo'yicha mavjud imkoniyatlarni aniqlash.

9-mavzu: Iqtisodiy tahlilda information texnologiyalardan foydalanish.

Information texnologiyalarga asoslangan boshqaruv tizimida iqtisodiy tahlilning roli, analitik ma'lumotlarni tahliliy dasturlarda ko'ribchiqish, information texnologiyalarga asoslangan boshqaruv

tizimida analitik masalalar tasnifi.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Iqtisodiy tahlilning shakllanish bosqichlari.
2. Iqtisodiy tahlilning mohiyati va bozor iqtisodiyotidagi o'zmi.
3. Iqtisodiy tahlilning metodologik asoslari.
4. Iqtisodiy tahlilning turlari.
5. Iqtisodiy tahlilda hisoblanadigan hamda hisoblamaydigan axborot manbalari.
6. Korxonalar savdo faoliyati tahlili.
7. Kredit nuqta hamda unga ta'sir etuvchi omillar tahlili.
8. Korxonalarda ko'p yillik aktivlar tahlili.
9. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda xarajatlar tahlili.
10. Moliyaviy va operatsion boshqaruv tizimida marginal tahlil.
11. Korxonalarda aktivlar va passivlar tahlili.
12. Moliyaviy barqarorlik tahlili.
13. Korxonalarda daromad, xarajat hamda foyda turlari tahlili.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jibozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. MUSTAQIL TA'LIM

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Turli mulkchilik shaklidagi xo'jalik yurituvchi subyektlarda boshqaruv qarorlari qabul qilishda tahlilning ahamiyati.
2. Iqtisodiy tahlilning fan sifatida shakllanishi.
3. Xo'jalik yurituvchi subyektlar iqtisodiy salohiyatini o'zlashtirishda hamda mustahkamlashda iqtisodiy tahlilning o'zmi.
4. Iqtisodiy tahlilning asosiy tamoyillari. Fanlar tizimida "Iqtisodiy tahlil"ning o'zmi.
5. Iqtisodiy tahlil fanining o'ziga xos xususiyatlari.
6. Iqtisodiy tahlilda omillar tizimi hamda modellar, iqtisodiy modellarning turlari.
7. Iqtisodiy tahlilda stoxastik va determinantlashgan modellarning qo'llanilishi.
8. Taqoslash usuli va uni tahlilda qo'llanilishi.
9. O'rta va nisbiy ko'rsatkichlarni hisoblash usuli hamda uni tahlilda qo'llanilishi.
10. Guruhlash usuli hamda uni tahlilda qo'llanilishi.
11. Iqtisodiy tahlilda iqtisodiy-matematik usullarni qo'llashning zaruriyati.
12. Integral usuli hamda uni tahlilda qo'llanilishi. Korelyatsion va

regression tahlili usullari.

13. Iqtisodiy masalalarning maqbul yechimini aniqlashda matematik dasturlash, o'yin nazariyasi va nazariy xizmat ko'rsatish usullarining qo'llanilishi. Evrestik tahlil.

14. Foiz stavkalari va ularni hisoblash usullari. Tahlil usullarini takomillashtirish masalalari.

15. Iqtisodiy tahlilni mazmuniga, davriga, obyekt va subyektlariga ko'ra turlari.

16. Kompyuterlashtirish darajasi bo'yicha, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni o'rganish bo'yicha, o'rganilayotgan obyektini qamrab olish darajasiga ko'ra tahlil turlari va ularning vazifasi.

17. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. Terkor (operativ), joriy (retrospektiv) va isloqchi (perspektiv) tahlil.

18. Marketing tahlili. Investitsion tahlil. Funktsional-qiyamat tahlili.

19. Taqqoslama, omilli, ekspress, fundamental, marginal tahlil turlari. Ijtimoiy-iqtisodiy, texnik-iqtisodiy, ekologik-iqtisodiy tahlil.

20. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tahlil ishlari tashkil etish. Tahlil uchun kerakli manbalar tizimi va uning turlari.

21. Marketing tahlili usullari. Tovarning bozordagi holatini baholash hamda talab elastikligi.

22. Korxona tovar va baho siyosatining tahlili. Xo'jalik yurituvchi subyektlar mahsuloti hamda xizmatiga bo'lgan talab taklifi o'rganishning ahamiyati va tahlilining vazifalari.

23. Raqobat darajasi ko'rsatkichlari va ularni aniqlovchi omillar. Mahsulot ishlab chiqarish va sotish hajmi dinamikasini tahlil.

24. Mahsulot tarkibidagi strukturaviy o'zgarishlar tahlili. Mahsulot nomenklaturasi va assortimenti tahlili.

25. Mahsulot ishlab chiqarish maromiyiligi tahlili. Mahsulot (ish, xizmat) kritik hajmi hamda ishlab chiqarish leveridji tahlili.

26. Mahsulot hajmini oshirish bo'yicha mavjud imkoniyatlarni aniqlash. Mahsulotlarni sotish bo'yicha shartnoma majburiyatlarining bajarilishini tahlil.

27. Sotilgan mahsulot sifatining tahlili. Mahsulotni sotish hajmini oshirish imkoniyatlarini aniqlash hamda amaliyotga tatbiq etish.

28. Asosiy vositalarning tarkibi, tuzilishi va dinamikasini tahlil. Aktiv va passiv asosiy vositalar tahlili.

29. Asosiy vositalarning texnik holati va harakat ko'rsatkichlarining tahlili. Asosiy vositalar bilan ta'minlanganlik va quruqlanganlikni tahlil. Asosiy vositalardan samarali foydalanishni ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi.

30. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasining tahlili. Mashina va jihozlardan vaqt va quvvat bo'yicha foydalanishning tahlili.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan loyihalar ishi, esse, tezis yoki ilmiy maqola yozish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

iqtisodiy salohiyatini o'zlashtirishda hamda mustahkamlashda iqtisodiy tahlilning ahamiyati. Ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlik. Moliyaviy holat. Ichki va tashqi omillar. Ko'rsatkichlar tizimi. Iqtisodiy tahlilning maqsadi hamda vazifalari. Iqtisodiy tahlilning asosiy tamoyillari. Fanlar tizimida "Iqtisodiy tahlil"ning o'ri.

3-mavzu: Iqtisodiy tahlilning metodi va unda qo'llaniladigan an'anaviy usullari

Iqtisodiy tahlil fanining metodi va uning o'ziga xos xususiyatlari. Iqtisodiy tahlilda omillar tizimi hamda modellar. Iqtisodiy modelarning turlari. Iqtisodiy tahlilda omillar aloqadorligi. Iqtisodiy tizimda aloqadorlik turlari. Stoxastik va determinantlangan modellar. Iqtisodiy tahlilning oddiy-an'anaviy usullari. Taqqoslash, o'rnatma va nisbiy ko'rsatkichlarni hisoblash, guruhlashtirish, balansi bog'lanish, zanjirli bog'lanish, mutlaq va nisbiy farqlar, indeks usullarining tahlilda qo'llanilishi.

Iqtisodiy tahlilda iqtisodiy-matematik usullarni qo'llashning zaruriyati. Iqtisodiy jarayonlar va ularning natijalariga ta'sir etuvchi omillarni baholashda integral va logarifm usullaridan foydalanish. Iqtisodiy tahlilda korrelyatsion va regression tahlil usullari. Qaror qabul qilish nazariyasi usullari. Iqtisodiy masalalarning maqbul yechimini aniqlashda matematik dasturlash, o'yin nazariyasi va nazariy xizmat ko'rsatish usullarining qo'llanilishi. Sezgirlik tahlili. Evrestik tahlil. Moliyaviy hisoblash usullari. Pulning vaqtincha qiymati. Pul qiymatini o'stirish va diskontlash operatsiyalari. Foiz stavkalari va ularni hisoblash usullari. Tahlil usullarini takomillashtirish masalalari.

4-mavzu: Iqtisodiy masalalarni hal qilishda tahlilning iqtisodiy-matematik usullarini qo'llanilishi

Natija hamda omillar o'rtasidagi bog'liqlik munosabati bo'yicha natija hamda omillar o'rtasidagi bog'liqlik, omillarning natija bilan munosabatga kiritish bo'yicha additive, multiplikativ, kasrii hamda aralash modelarni ko'rib chiqish masalalari.

5-mavzu: Funktsional hamda korrelyatsion bog'liqlikdagi omillar tahlilini amalga oshirish metodologiyasi

Omiling bir birlikka o'zgarishini natijaning aynan bir qiymatga o'zgarishiga olib kelishi yoki omiling bir qiymatida natija turli ko'rsatkichda o'zgarishi tahlilini amalga oshirish masalalari.

6-mavzu: Iqtisodiy tahlilning turlari

Iqtisodiy tahlilning turlari. Iqtisodiy tahlilning turlar bo'yicha tasniflanishi va uning mezonlari. Iqtisodiy tahlilni mazmuniga, davriga, ob'ekti va sub'ektlariga, tarmoqlar bo'yicha, kengaytirilgan ishlab chiqarish bosqichlari bo'yicha, kompyuterlashtirish darajasi bo'yicha, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni o'rganish bo'yicha,